

(кахлі, вази, горботка, сорочка, коц, верета, кожух, підкови, мисник, стіл, серезки, крашанка, ступка, віз, житло, серп).

Вчитель трудового навчання Голь А. Є.

Вправа «Дизайнери». Уявіть, що зникли усі кольори, візерунки. Перед вами інтер'єр житла українців ХІХ–ХХ ст.

– Яке враження він на вас справив?

Ваше завдання – проявити свою творчість і прикрасити предмети інтер'єру нашої кімнати. Перед цим пригадаємо, які візерунки використовували для оздоблення. (Рослинний, зооморфічний та геометричний)

Гончар отримує *гличик*, ткач – *скатерть*, килимар – *килим*, вишивальниця – *рушник*, коваль – *підсвічник*, столяр – *лаву*, різьбяр – *скриню*.

Закріпіть свої вироби на малюнку.

– Які зміни відбулися?

Отже, предмети, які виготовляли ремісники, мали не тільки практичне значення, але і художнє, естетичне. Через

ці предмети народ проявляв свою творчість, надаючи своїм речам художньої виразності, оригінальної форми, своєрідності.

Вчитель українознавства. Вправа «Настрій уроку»:

– Вам сподобався урок ?

Тоді виберіть квітку і закріпіть її на цьому полотні.

– Що це вам нагадує?

У нас вийшла хустка настрою нашого уроку. Як хустку передавали від роду до роду, так і я хочу, щоб це сяйво у ваших очах ніколи не згасало, а бажання продовжувати творити красу навколо себе передавалося від батька до сина, від матері до донечки.

На цьому наш урок завершено. Дякую за увагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтернет-ресурси.
2. Свідчення місцевих майстрів.
3. Г. Лозко. Українське народознавство. Київ, 2004.

DOI: 10.30840/2413-7065.1(70).2019.164501

ГРЕБЕНЬ Віра Валеріївна

вчителька української мови та літератури Білоцерківської гімназії № 2 Київської області
(Звання – вчитель-методист)

Урок з українознавства для учнів 6 класу

Тема. Урок-подорож «Чумацький Шлях» (підсумковий урок у кінці року)

Мета:

– повторити та узагальнити знання учнів з розділів «Я – українець», «Мій український народ», «Моя держава – Україна», зокрема, про календарно-обрядове коло українців як святотворення, складові особистості, (моральний вибір, мова...), традиційні ремесла українців

(предмети побуту, глиняні вироби, витинанки...), народну пісню, українське лицарство (козацтво);

– сприяти вихованню в учнів любові до свого народу, своєї держави, бажанню вивчати та зберігати традиції і звичаї українців, збагачувати та удосконалювати своє мовлення;

– сприяти розвитку творчих здібностей учнів, почуття гумору, спритності,

образного мислення, удосконалювати вміння працювати у групах, розподіляти обов'язки тощо.

Тип уроку: урок повторення, узагальнення та систематизації вивченого матеріалу.

Обладнання: мультимедійна презентація, предмети українського побуту (гребінка, рубель, верето з коноплею, макітра, кочерга, подвійний горщик – «горщики-близнята»), папір, ножиці, народні інструменти (сопілки, бубон), зображення дерева, чотири гілки якого оздоблені як чотири пори року, картки-завдання.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Учитель: добрий день, шановні любителі вивчення народних надбань і культурних цінностей. Цей урок ми вирішили провести у формі інтелектуальної подорожі. Тож сьогодні зоряним Чумацьким Шляхом ми помандруємо у минуле і разом з чумаками відвідаємо українські місця, цікаві своїми історіями, а також перевіримо, що ви запам'ятали з вивченого, як ви навчилися майструвати, співати... Тож під час подорожі за вашими діями спостерігатимуть «судді»-старшокласники і кожне завдання оцінюватиметься балами. Три ряди – три групи, назвемо їх чумацькими валками. Пропоную вам дати назву своїм валкам, щоб зручніше було оголошувати результати (учні називають).

II. Актуалізація опорних знань

Та перш ніж розпочнеться гра, хочу переконатися, що ви готові вирушати у далеку мандрівку, тому і підготувала для вас невелику розминку у формі гри «Далі, далі».

1. Коли чумаки виїжджали у дорогу? (Весною)

2. Як називаються картинки з паперу, якими прикрашали вікна на певні події? (Витинанки)

3. Коли святкуємо Маковея? (14.08)

4. Пісні, у яких прославляється народження Ісуса Христа, називаються... (колядками)

5. У посівальних піснях господарям бажали... (щедрого року, гарного врожаю)

6. Вечорниці відбувалися у яку пору року? (Взимку)

7. Улюблене свято українських козаків... (Покрова)

8. Козацький човен називався... (чайка)

9. Назвати народні символи України... (верба, калина, барвінок)

10. У казках найчастіше використовують число... (три)

11. «Бо прийдуть до тебе три празники в гості...» (назвати їх) (Різдво, Василя, Водохрестя)

12. Перед Новим роком до сволюка прикріплювали саморобні іграшки, які називалися... («голубці», «пауки»)

13. Чумаки найчастіше запрягали у воза... (волів)

14. «Валка» – це... (кілька возів з чумаками, що рухались разом)

15. Великий чумацький віз мав назву... (мажа або мажара)

16. Як гукали на волів? («Цоб!», «Цабе!», «Но!»)

III. Мотивація навчальної діяльності

Учитель: молодці. Тепер ми можемо розпочати нашу мандрівку. Тож вирушаймо. Для українських козаків мандрівочка, як відомо, була рідною тіточкою. І покидав козак ріднудомівку, пам'ятаючи, що ніч тучить, а доріжка учить. Тим більше, шляхів у степу вистачало. Як ви гадаєте, чим у дорозі займалися чумаки?

(Співали). Тож і наша перша зупинка має назву «Пісня у степу».

«ПІСНЯ У СТЕПУ» (умови): учні з кожної команди обирають одного «художника», який отримує конверт з назвою пісні. За 1 хвилину він має намалювати цю пісню так, щоб інші відгадали її назву. Потім «художник» повертається на місце і всі разом виконують один куплет. Пропоновані пісні: «Несе Галя воду...», «Ой на горі два дубки...», «Подоланочка».

Учитель: (звучить мелодія із «Сорочинського ярмарку») ось і доїхали ми з вами до Сорочинців, а тут, як відомо, найцікавіший ярмарок. Подивіться, які предмети могли купувати для дому українці ще кілька століть тому. Спробуємо розібратися.

«ХОРОШІ ГОСПОДАРІ»: перед командами викладають мішки з українськими старовинними речами (гребінка, рубель, верето з коноплею, макітра, кочерга, подвійний горщик – «горщики-близнята»). За 3 хвилини маєте назвати речі і пояснити їхнє значення.

Учитель: і знову дорога. Скільки їх пролягло у широких степах українських: Залозний, Муравський, Чорний ... чумацькі шляхи. Наш шлях – Мистецький. Тож наближаємось до відомого на всю Україну і за її межами селища Петриківки. А чи знаєте ви, чим прославилось воно? (Учні відповідають). Ми теж спробуємо долучитися до прекрасного.

«ВИТИНАНКИ»: учням пропонується вирізати витинанки на теми: весна, дерево життя, сонце у вінку.

Учитель: наші судді оцінюють, а ми рушаймо далі. Багато проїхали та й попереду ще немало. Ось і вечір. Сонце вже послало нам останній золотий привіт і пішло спати. Швиргається вгорі якийсь

космічний хлопчисько зорями, залишаючи в чорно-синій безодні золоті смуги, рипить віз, блідне поволі Чумацький Шлях, а наші валки привітно зустрічає село Опішне, здавна відоме своїми сопілками, глиняними пташками та іграшками. Опішняни чекали вас і приготували різні музичні інструменти, щоб перевірити ваші музичні обдарування.

«КРАЩИЙ МУЗИКА»: діти, порадившись, обирають музичні інструменти і пробують підіграти легку мелодію.

Учитель: вже глибока ніч, та нашим чумакам не спиться. І як герої гоголівських оповідань шукали папороть, так і вам пропонуємо вирушити у ліс та пошукати Дерево Щастя.

А чи знаєте ви, яке дерево вважається символом щастя в Україні? (Розповідь про акацію).

«НЕВТОМНИЙ ГУЛЯКА»: учням роздаються картки з назвами українських свят. Завдання: поділити картки за порами року і розвісити їх на гілках акації відповідно до кольору:

1 команда: Великдень, Андрія, Івана Купала, Водохрестя (Богоявлення), Миколи Чудотворця.

2 команда: Різдво Христове, Спаса, Благівіщення, Василя, Воздвиження.

3 команда: Різдво Пресвятої Богородиці, Маковея, Катерини, Петра і Павла, Покрова.

Учитель: голосистий півень ще вдосвіта підняв нас усіх на ноги, свіжа роса забриніла на листочках, надала бадьорості, і візники знову загукали на вірних чумацьких волів. Та попереду курява знялася. Хто б то міг бути?

(Фрагмент мультфільму «Як козаки...»)

Учитель: а ми і не помітили, як доїхали до Запоріжжя. А козаки новобранцям влаштовували випробування.

(Фізкультурна хвилинка) «КО-ЗАЦЬКИЙ РИНГ»: перша гра – «Водовози».

Три команди по 5 чоловік у колоні. Перший ложкою з одного стакана несе воду в інший, потім передає ложку другому ... Доки всю воду не перенесуть.

(Якщо час дозволяє – друга гра «Кращий кашовар». По одному учаснику від команди. На швидкість потрібно розібрати квасолю, кукурудзу і зерно).

Учитель: ось і Січ минула. До Криму недалеко. Та нашу останню станцію є не Крим, а гай «Калинове гроно». І завдання останні саме тут ми отримуємо. Бо як «без калини нема України», так і без уміння дружити, спілкуватись, допомагати, прощати неможливі не лише подорож, а й звичайні людські стосунки.

«КАЛИНОВЕ ГРОНО»: отамани підходять до калини, знімають ягідки з номерами запитань, на які потрібно дати відповідь за 1–3 хвилини. Обговорюють їх, знаходять відповідь, обирають тих, хто відповідатиме.

Запитання для гри «Калинове гроно»:

1. У дружбі я найбільше ціную ..., бо ...
2. Якщо товариш незаслужено образив мене, я ...
3. Я б хотів (ла), щоб з далекої дороги дома мене завжди чекали ... (запитати хто), тому що ...
4. Далеко від дому я, напевно, сумуватиму за ... (чим)
5. Я люблю (не люблю) українську пісню, бо ...
6. Вивчати українознавство потрібно (не потрібно) для того, щоб ...

7. Щоб не сваритися з друзями, потрібно ...

8. Треба навчитися прощати, щоб ...

9. Найбільша людська цінність ... (життя, здоров'я, вихованість...)

10. Якби чумаки забули мене десь у дорозі, я б ...

11. Старих людей в Україні завжди цінували, бо ...

12. Українці здавна були щедрі на милостиню, бо ...

13. Шанобливе ставлення до хліба пояснюється тим, що ...

14. Хто, на вашу думку, має першим вітатися: хлопчик чи дівчинка? Чому?

15. Що ти почуваєш, коли тобі грублять?

16. Що ти зробиш, коли на твоїх очах ображають однокласника?

Слово суддям

IV. Підсумок уроку

Учитель: діти, чи сподобалася вам гра? Чи хотіли б ви подорожувати далі, щоразу відкриваючи нові міста і села України, цікаві традиції і побут наших співвітчизників? А які теми, вивчені нами цього року, найбільше запам'яталися вам? Чому?

V. Домашнє завдання

Ви чудово працювали цілий рік. Попереду – літні канікули. Літо – пора цікавих традицій, пов'язаних з народними і релігійними святами. Тож відпочивайте, набирайтеся сил, але і спостерігайте, запам'ятовувати чи занотовувати не забувайте. У вересні перевіримо, хто був уважним, а хто пробайдкував. Веселого вам літа!